

סרד

(Sered). מחנה ריכוז ועבודה בסלובקיה. מחנות העבודה ליהודים בסלובקיה הוקמו מכוח חוק 198/1941 (הקודקס היהודי), שקבע חובת עבודה ליהודים בני 16 ומעלה. בחורף 1942-1941 נשלחו יהודים בעלי-מקצוע למחנה צבאי ליד העיר ס' כדי להכינו לקליטת יהודים. כבר לפני שהסתיימו השיפוצים והבנייה הוכנסו למחנה יהודים שרוכזו לקראת שילוחם לפולין. בעת הגירושים באביב וקיץ 1942 היה ס' מחנה עבודה, והחל ייצור במבנים לא גמורים. שומרי המחנה היו אנשי 'משמר הלינקה' ומפקדם אימריך ושינה. בס' הונהג משטר טרור. ביום הכיפורים 1942 יצא לפולין האחרון מחמשת המשלוחים של מגורשים ממחנה ס', ובו 300 נפש, חלקם מעובדי המחנה ובני משפחותיהם. בסך-הכול גורשו מהמחנה 4,500 נפש.

אחרי המשלוח האחרון חל שיפור רב במשטר בס'. הורחב הייצור במפעלים, המחנה סיפק סחורות לשוק האזרחי וכן למוסדות הממשלה, ההכנסות כיסו את ההוצאות ונותר רווח. הצלחת המפעלים היתה מרשימה. תנאי החיים השתפרו, התזונה היתה טובה יחסית, וניתנו רשיונות יציאה מהמחנה. בתום הגירושים של 1942 היו במחנה כ-1,000 נפש ובשנת 1943 עלה מספרם ל-1,300. הילדים הקטנים שבמחנה שהו בפעוטונים, ילדי בית-הספר היסודי למדו בכיתות, והטיפול בילדים איפשר עבודת נשים. ליד מפקד המחנה פעלה מועצה יהודית, וראש, אלכסנדר פרסבורגר, הצטיין ביחסי אנוש והשכיל לפתור מתחים ובעיות חברה בקרב העצורים. במחנה התקבצו חניכים של תנועות-הנוער החלוציות והקימו שתי קומונות, קומונה של 'מכבי הצעיר' וקומונה של ה'שומר הצעיר', אורגנה פעילות תרבות, הצגות, ערבי קריאה, חוגי לימוד שפות והרצאות, הוכן מגרש ספורט ונבנתה בריכת שחייה.

ב-1944 התארגנה במחנה מחתרת והוברח אליו נשק. בפרוץ ה'מרד הסלובקי הלאומי' באוגוסט 1944 נפתחו שערי המחנה, וצעירים רבים עברו למרכז סלובקיה והצטרפו אל המורדים. כעבור ימים מספר, עם כיבוש מערב סלובקיה בידי הגרמנים, נפתח המחנה מחדש, ומפקדו היה אלואיס ברונר. מס' יצאו משלוחי מגורשים לאושוויץ ולטרזיינשטט. מאוקטובר 1944 עד מרס 1945 הוגלו 13,500 יהודים. ב-1 באפריל 1945 שיחרר הצבא האדום את המחנה.